

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NORSKE GRENADERER

I

DEN STORE POTSDAMERGARDE.

AF

O. A. ØVERLAND.

CHRISTIANIA.

THRONSEN & CO.'S BOGTRYKKERI.

1884.

T I L M I N D E

om

Professor Dr. L. Daaes og Frue's

Sølvbryllup

den 28de December 1884.

Soldaterlege, Parader og storartede Pragtauvøvrer var som bekendt i det 17de og 18de Aarhundrede en almindelig fyrstelig Fornøielse. I nær Sammenhæng hermed stod ogsaa Liebhaberiet for at samle om sig en Garde af udsøgte store og staute Soldater.

Den dansk-norske Konge Fredrik IV interesserede sig saaledes i meget høj Grad for sin Hestgarde, der bestod af lutter svære og kjække Karle fra de forenede Riger; det gik saa vidt, at det paa hans Dødsleie smertede ham saart at forlade denne Herlighed.

Hos ingen af Europas Fyrster kom denne Passion til den Grad af Udvikling som hos „Soldaterkongen“, den fredsæle Kong Fredrik Wilhelm I af Preussen.

Denne Lidenskab naaede hos ham en saadan Høide, at man skulde være tilbøielig til at antage, at han maatte være Offer for en sterkt fremskreden Monomani. Han forenede hos sig som ingen anden er professionel Samlers gode og slette Egenskaber, saavel hans utrættelige Flid og redelighede Offervillighed som hans hensynsløse Paatrængenhed og slette Moral. Derfor var ogsaa hans Hververe en sand Svøbe, ikke blot for hans egne Lande, men ogsaa for Nabostaterne. Preussiske Hververofficerer streifede om overalt, i Rusland, Ukraine, Italien, England, Irland, Danmark, Sverige, — ja selv til Levanten var der paatrænkt at udsende en Expedition i dette Øiemed. Det Presningsvæsen, som blev bragt i System, kan med Hensyn til Raahed og Brutalitet stilles ved Siden af den afrikanske Stammehøvdinges Jagt efter levende Handelsvare. Man har endog Exempler paa, at Kongen ei vilde have skyet Krig med Nabostaterne for at hævde sin Eiendomsret til ranede Rekruter.

Men anvendte Fredrik Wilhelm I megen Møie og Bekostning paa dette Liebhaberiet, saa kronedes til Gjengjæld ogsaa hans Bestræbelser med Held. „Die Potsdamer Garde“ var ikke blot med Hensyn til Nationaliteternes Forskjellighed et ethnologisk Kuriosum, men var ogsaa „en Samling af Kjæmper, hvis Mage Verden hverken før eller siden har seet“.

Potsdamergarden bestod af 3 Batailloner, hver paa 800 Mand. Af disse 2400 Mand var saa under 6 Fod høie. Blandt dem, som tildrog sig Opmærksomheden inden denne Skare af Giganter, har man nævnt *Redivanoff* fra Moskau, Irlænderen *James Kirkman*, der kostede Kongen hele 1200 £, før han troppede op til Parade, og *Macdell* (McDonal), bekendt af sine tvende paa samme Dag ifølge allerhøieste Ordre indgaaene Giftermaal, Fløimanden *Hohmann*, en Preusser af Fødsel, hvis Isse Kong August den sterke af Polen, der var alt andet end liden af Væxt, ikke kunde naa med udstrakt Arm, endda han hævdede sig paa Tærne, og endelig som den sværeste af dem alle, Nordmanden *Jonas Smed*.

Jeg har i det følgende sammenstillet, hvad jeg fornemmelig af utrykte Kilder har fundet om Hvervingerne hertilands. Som Bidrag til en Karakteristik af Fredrik IV er disse Oplysninger neppe uden Interesse.

Da de dansk-norske og preussiske Tropper forenede sig udenfor Stralsund i Juli Maaned 1715, havde de preussiske Generaladjutanter ikke Ord sterke nok til at berømme sin allierede Hærs smukke Udstyr og kjække Holdning. Strax efter Ankomsten indfandt Fredrik Wilhelm I sig paa Besog i den danske Leir og medbragte blandt andet

et kostbart Telt som Gave til Fredrik IV. Nogle Dage efter gjengjældte Kong Fredrik Besøget, og som et Tegn paa sin Erkjendtlighed efterlod han to smukke Heste og sex lange Greuaderer, af hvilke den mindste maatte $7\frac{1}{2}$ Tomme, blive tilbage i den preussiske Leir.

En af disse Grenaderer var Nordmanden *Jonas Smed*, der kom til at indtage Hæderspladsen som Floimand i Garderegimentet. I 1724 opholdt en dansk Apotheker-svend, Claus Seidelin, sig paa Professionens Vegne i Berlin. En Dag fik han Anledning til at gjøre en liden Udflygt til Potsdam for at se paa Gardens Exercits og kom til at overvære en Parade. Her lærte han Jonas Smed at kjende og beskriver sit Møde med ham paa følgende Maade:

— — — Efter Paraden besøgte jeg den største eller Floimanden af disse Grenaderer, hvis Navn var Jonas og var en Nordmand, sølgelig en Landsmand; han viste mig sine Handsker, som var saa store, at jeg kunde stikke min Haand i hver Finger, og sine Sko, som var mere end $\frac{1}{2}$ Alen lange. Denne Jonas havde temmelig store Drengene i Potsdam ofte den Leg med, at de opreiste kunde løbe imellem hans Ben, men da han engang var kjed deraf og en maadelig Dreng endnu saaledes kom løbende, trykkede han Knæerne sammen og træffede Drengen i Tindingerne, saa at han faldt død ned, men han fik ingen Straf derfor. Jonas havde ellers havt krumme Ben og havde dem endaa, hvorover Korgen raadførte sig med Medicis og Chirurgis, om ikke Benene kunde brydes og igjen forbindes, saaledes at de kunde blive lige, men om denne Operation blev foretagen med ham eller om den ikke har villet lykkes, kan jeg ikke for vist sige.

Kong Fredrik IV's forerettede Gemalinde Dronning Louise var i Aare: 1720 bleven saa syg, at man tydelig kunde skjønne, at hendes Opløsning stundede til. Skjønt denne Udsigt vel neppe med Sorg imødesaaes af den i Tvegifte levende Konge, gjorde han dog alt, hvad der stod i hans Magt for at lindre hendes Smerter paa det sidste. Fra Tyskland lod han saaledes komme den ene aaseede Læge efter den anden, fra Halle kom Stadsfysikus Dr. Stüzer, fra Thorn Dr. Gaulcken, ja selv den preussiske Konges Livlæge, den berømte Dr. Stahl, maatte gjøre en Reise fra Berlin til Kjøbenhavn for at tilse den syge Dronning. Da det var let at forudse, at den butte Fredrik Wilhelm ikke uden videre vilde tillade sin Livlæge at reise, havde den danske Gesandt i Berlin Generalmajor Meyer faaet Fuldmagt til paa sin Herres Vegne at love, at sex store Rekruter skulde blive afgivne til Potsdamergarden. Dette Løfte blev imidlertid ikke indfriet, hvad enten nu det var, fordi Dr. Stahls Konsultation ikke var af nogen Nytte, eller fordi Generalmajor Meyer strax efter afgik ved Døden. Tvertimod udstedtes der i det følgende Aar et kongeligt Forbud mod, at fremmede Hververe førte danske eller norske Undersaatter ud af Riget, og det lod endog til, at man vilde tiltinge Anordningen Respekt ved at statuere Exempel paa preussiske Ransmænd.

Grev Christian Ditlev af Rantzau, der i 1697 havde efterfulgt sin Fader i Regjeringen over Grevskabet Rantzau, var bande umiddelbar Rigs greve og tillige Vasal af den danske Stat. Af sine Undersaatter var han hadet og foragtet; thi som Menneske betragtet var han en lidet hæderlig Personlighed; han var ond og brutal, raa og rænkefuld samt derhos løgnagtig og uordholdende. Da han havde gjort sig skyldig i nogle Snyderier ligeoverfor Kong Fredrik Wilhelm I af Preussen, satte denue ham i 1716 i Gjældsarrest paa Spandau og slap ham først løs igjen i Aaret 1720, da den tyske Keiser lagde sig imellem. Medens han nu holdtes fangen, havde hans yngre Broder Wilhelm Adolf, som han ogsaa havde juxet paa Fadersarven, sat sig i Besiddelse af Grevskabet og Allodialgodserne²⁾. Neppe var dog Broderen kommen paa fri Fod, før Wilhelm Adolf maatte fortække, skjønt han satte sig til væbnet Modstand, saalænge han kunde. Den 20de Juni 1720 kom Christian Ditlev i Besiddelse af Rantzau Slot og behandlede Besætningen, der havde kapituleret, *zärger wie die Hunde*. Blandt dem han saaledes insulterede mod al Folkeret, var ogsaa Kaptein Ditlev Prætorius.

Den 11te November 1721 red Grev Christian Ditlev ud paa Snepejagt i Skoven ved Rantzau Slot. Han vendte ikke mere levende tilbage. Da hans Tjenere, urolige over hans Udebliven, søgte efter ham, fandt de ham liggende død i den saakaldte Brunnenallée, gjennemboret af en Kugle fra en Morderhaand. Alle vidste, at

Greve Wilhelm Adolf var den, som havde rettet Vaabenet mod Broderens Bryst; men hvem havde trykket løs? Da Greven Vaareu 1722 ved List var falden i de danske Myndigheders Hænder, rettedes Mistanken af flere Grunde paa den nysnævnte Kaptejn Ditlev Prætorius, som imidlertid havde søgt Tilflugt ved Fredrik Wilhelms 1's Hof.

Efter Generalmajor Meyer var den bekjendte Paul Wendelboe Løwenørn bleven dansk Gesandt ved Berlinerhoffet, en Stilling, som af let forklarlige Grunde frembød sine store Vanskeligheder. Et af de første Hverv, han fik at udføre, var at bevirke Prætorius udleveret til den danske Øvrighed. Fredrik Wilhelm vilde imidlertid ikke høre paa det Øre. Han mente, at den danske Konge ikke havde noget af ham at fordre, saa meget mindre, som han ikke havde betalt ham de sex „hohen Kerls“, han var ham skyldig for, at Dr. Stahl havde faaet Tilladelse til at reise til Danmark!).

Denne Indveending havde Kong Fredrik IV, som havde lagt alle Aarer ud for at faa Grevskabet Rantzau forenet med sit kjære Hertugdømme Holstein, nok ikke været forberedt paa. Keiseren havde ogsaa begyndt at sætte sig i Bevægelse for at faa Wilhelm Adolf frigivet af dansk Fangenskab, ligesom han tidligere havde forsøgt at fri Broderen af Fredrik Wilhelms Klør. De maatte derfor være Kong Fredrik magtpaaliggende at faa Kaptejn Prætorius i sin Forvaring og saaledes sikre sig det bedste Vidne om Greve Wilhelm Adolfs Delagtighed i Brodermordet, for Sagen indtraadte i dette Stadium³⁾. Det var just ikke fine diplomatiske Forhandlinger, som udsnaudt sig over dette Emne. Den 27de December 1723 blev Løwenørn saaledes instrueret om, at han „skulde tilkjendegive de preussiske Ministre, at den ene Monark aldrig pleier at nægte den anden Monark Udleveringen af Mordere eller andre Misrædere, og endeu mindre at gjøre Betingelser derfor“. Imidlertid skulde han give den preussiske Konge underhaanden Meddelelse om, „at Kongen allerede har nogle hoiere Folk, men at disse ikke er bleven sendte af Mangel paa en sikker Leilighed“. Den ene Skrivelse fulgte paa den anden, snart oplyste af fristende Løfter om, at Kongen af Preussen skulde faa de udløvede sex svære Karle, snart indeholdende forblommede Trudsel om, at man vilde statuere det strengeste Exempel paa en preussisk Hverver ved Nava Natzmer, som man havde fakket, just som han var i Begreb med at smugle ud af Landet to danske Under-saatter, som han med List havde hvervet til Potsdamer-Garden.

Fredrik Wilhelm I af Preussen tog imidlertid Sagen med største Ro. Han skjonte vel, at han nu havde en saa god Anledning, som han sjelden for havde havt, til at berige sin Gardist-Samling med prægtige Exemplarer. I Februar Maaned 1724 maatte Loinaut Polentz reise til Kjøbenhavn for at tage den danske Konge-Garde i Oiesyn, for at han siden deraf kunde udtage de Mandskaber, han ønskede. Ved Præsentationen faldt dog disse Karle aldeles igjennem for Preusserens kritiske Øje, og vilde Kong Fredrik have Morderen udleveret, havde han nu intet andet at gjøre end at sende Bud og Brevskaaber haande til de danske, norske, holstenske og oldenburgske Regimenter for at faa opsøgt Karle, som holdt det forlangte Maal.

Den 19de Februar skrev saaledes Kongens Sekretær, Kammerherre Christian Carl Gabell til de kommanderende Generaler søndenfeldts i Norge, at de ved de gevorbne eller nationale Regimenter „paa det noieste og af yderste Flid havde at lade inkvirere, om ikke en 6 a 8 Karle af smuk Anseelse, og som er 3 Alen og et Kvarter dansk Maal eller i det mindste 3 Alen og $\frac{1}{2}$ Kvarter lange, kunde opsørges og med det gode persvaderes imod en vis Summa Haandpenge sig udi fremmed Tjeneste at lade engagere“. De Tilbud, som skulde stilles de stakkels Bondegutter, var fristende nok: de skulde have fri Reise, Kapitulation paa 6 a 8 Aar og 100 Rdl. paa Haanden, en ret betydelig Sum i de Dage, da man har Exempler yaa, at en Oberstløjtnant, som havde gjort aktiv Tjeneste i hele Titarskrigen, kun med yderste Vanskelighed kunde faa en saa stor Pension, at han, stiv af Gigt og oplænget af Blessurer, trak sig tilbage til Privatlivet.

Tiltrods for den gyldne Fremtid, som var stillet Soldaterne i Udsigt, gik det dog yderst langsomt med Anhvervingen. De kommanderende Generaler fik endog gjentagne Gange Paamindelser om at fremme Sagen af yderste Evne. Omsider — det var den 15de April — kunde de tilstille Kongen, som just opholdt sig i Odense, en Liste paa 13 Karle, der alle holdt Maalet. Blandt disse udsaes fire Mand, vistnok efter Konference med vedkommende tyske Officer, der fremdeles opholdt sig i Kjøbenhavn. Det var Underofficer Peder Bue og Christen Olsen af Oberst Poulsons (1ste vesterlenske) Regiment, Ole Graff af Oberst Brockenhuus's (oplandske) Regiment og Gunder Hausen Sand af Generalmajor II. Iluitfeldts (akershusiske) Regiment. Men det var dog kun de to førstnævnte af dem, som havde Lyst og Villie til at gaa i preussisk Tjeneste. Hvad Underofficer Peder Bue angaar, følte han sig ikke lidet tiltalt ved Forslaget om

at drage til Udlandet. Da den tyske Anhvervning kom paa Tale, var han nemlig indviklet i en meget kjedelig Sag. Det nævnes just ikke udtrykkelig, hvilken dette var. Men man tager neppe meget feil ved at gjætte paa, at han har været Medvider i det Mord, som strax over Nyaar paa Foranstaltning af en Kaptein *Hals* var bleven begaaet paa en Lieutenant *Linde*. Peder Bue holdtes just nu i Arrest, og hans Udsigter i Iljemet var sagtens ikke de lyseste, saa det nok tør hænde, at Løftet om Amnesti, som forespejlede ham, har havt en afgjørende Indflydelse paa hans Bestemmelse. Af de Rettingelser, han opstillede, kjendes kun, at han „submitterer sig om mere Gage, siden han her tilforn har faaet Underofficers Tractement“. Det er troligt nok, at han fik dette Forlangende opfyldt.

Ole Graff, der stod som Grenader ved Kaptein Helms Kompagni af Oberst Brockenhuus's Regiment, havde slet ingen Lyst til at drage udaf Landet og stred imod i det længste. Men der var nok neppe Spørgsmaal om, hvad man lystede eller ikke lystede; thi — udtaler de høistkommanderende Generaler — „vi er af de Tanker, at kongelig Majestæts Undersaatter maa gaa, hvor Deres Konge og Herre befaler“. Ole Graff var Tømmerhugger af Profession og drev ved Siden heraf en liden Kræppehandel. Han havde taget Varer paa Borg hos tre forskjellige Kjøbmænd i Kristiania til et Beløb af 300 Rdlr. og disse var lidet fornøiede ved denne Udsigt til aldeles at miste sit Tilgodehavende; det lader heller ikke til, at Ole Graff har gjort dem Illusioner i saa Henseende. De indgik da med en Forestilling til de høistkommanderende Generaler om, at Ole Graff enten maatte fritages for at gaa i preussisk Tjeneste eller i det mindste blive permitteret paa 14 Dage eller tre Uger for at rejse til Gudbrandsdalen, saa at hans Ind- og Udgjæld kunde være bragt i Rigtighed, for han forlod Landet. I modsat Fald vilde de nedlægge Paastand paa at faa sit Tilgodehavende udredet af det offentliges Midler. Alle disse Knæb hjalp dog ikke; at give Slip paa Ole Graff hverken vilde eller kunde de høistkommanderende Generaler. Med Hensyn til Erstatning af Statskassen for, hvad Kjøbmændene maatte forlise paa ham, vilde de heller se til, hvad der paa høieste Steder kunde udvirkes. — Man havde i Stedet for Ole Graff givet Generalerne Anslag paa den 19-årige Søren Nilsen Haug af Odalen paa øvre Romerike. Han fik ogsaa Marschordre og maatte lystre, skjønt han strittede imod, saa længe det stod i hans Evne.

Da Kong Fredrik IV saa hurtig som muligt vilde have sit Mellemværende med Preusserkongen op- og afgjort, maatte man da den 4de Juli ved Skibsleilighed sende de fem Karle med til Kjøbenhavn, hvor de skulde melde sig hos Generalmajor Staffeldt for der at træffe endelig Aftale.

Under 6te Mai havde Oberst Dietrichson anmeldt ikke mindre end fem Karle ved hans Regiment, der holdt det fattsatte Maal. Ingen af dem var tilsiends govillig at gaa i preussisk Tjeneste, hvorimod de ikke havde noget imod at indtræde i Hestgarden i Kjøbenhavn; thi dette var dengang og længe senere den største Ære, som kunde times de norske Bondegutter. Oberst Dietrichson fik strax Ordre til at indbilde Karlene, at det just var denne Stilling, de var udsæede til, samt at sende dem ind til Kristiania. Ved den Undersøgelse, som de her blev underkastede, kasseredes de tvende af dem som Undermaalsmænd, den tredje af dem, Ole Gjermundssøn, 22 Aar gammel, havde „høiere Længde end det opsendte Maal“ og blev derfor den 8de August sendt „express under Inspektion af en Underofficer af samme Regiment med en Kongens Skipper, navalig Peder Sørensen, ned til Kjøbenhavn, for der end videre at forestilles“.

Først længere ud paa Høsten kom disse Soldater til at tiltræde Reisen til Potsdam. Den 12te September tilskrev Kongen af Danmark fra Fredensborg af med egen Haand Kongen af Preussen om, „at han havde faaet de høie Folk og sendte dem med Oberst Reventlau tilsofs til Stettin“. Til Gjengjæld anholdt han nu hos Kongen af Preussen om, at den paa Spandau i Varetægt holdte Kaptein Prætorius maatte overleveres til det medfølgende Mandskab for at transporteres til Danmark. Den preussiske Konge havde nu opnaaet, hvad han ønskede, og gjorde paa sin Side heller ingen flere Vanskeligheder⁹⁾. Ditlev Prætorius blev overleveret til den danske Regjering, og efter den bekjendte Skandalprocedure, som har sat en uafvættelig Plet paa Fredrik IV's Minde, blev han den 27de Januar 1725 henrettet og lagt paa Steile, hans Herre Grev Wilhelm Adolf indespærret som Statsfange, først i Kjøbenhavns Citadel og siden paa Akershus, og Grevskabet Rantzau inddraget under det dansk-norske Rige som en Del af Hertugdømmet Holsten⁷⁾.

Ogsaa i Tretiaarene finder man Antydninger til, at der er foregaaet Anhvervinger til Potsdamer-Garden i Danmark og Norge. Saaledes omtales der i preussisk Kabinetsskrivelse af 23de November 1734 *) et Forsøg paa »in den Dänischen verschiedene ansehliche Leute in Kriegsdienst zu engagiren«, dog »mit Vorbewusst und Consens des dortigen Hofes«. Hvorvidt der denne Gang foregik Rekrutering fra Norge, findes der ingen Oplysning om.

Fire Aar efter, da det led mod Fredrik Wilhelm I's Ende, er der for sidste Gang Tale om, at der i Norge skal hverves Grenaderer til Potsdamer-Garden. Denne Gang var det den fuldstændige Udsoning mellem den brutale Preusserkonge og hans Søn, den senere Kong Fredrik den store, som de forenede Riger Danmark-Norge skulde besegle ved at afgive Rekruter til Kongens Garde under Udseende af, at det var Kronprinsens Nidkjerhed, som havde skaffet dem tilveie⁹). Det tør dog være Tvivl underkastet, hvorvidt denne Transaction virkelig fandt Sted, da Kong Fredrik Wilhelm I paa samme Tid blev lagt paa Dødsleiet.

Den 13de Juni 1739 afsærdigede General Paul Löwenørn, som nu forestod Krigskancelliet, paa Kong Christian VI's Ordre en Skrivelse til Høistkommanderende for den norske Hær, General H. J. Arnoldt, om, at han skulde undersøge, »om der ikke i Norge maatte findes en Karl af 6 Fod og 2 Tommers Længde eller om det end var et Par eller 2 $\frac{1}{2}$ Tommer mindre, som vilde lade sig engagere til kongelig preussisk Tjeneste«. Vedkommende skulde tilsiges en Kapitulation paa visse Aar, 4 Rigsdalers maanedlig Traktement og desuden en anselig Haandpenge. Skrivelsen, der særlig anbefalede General Arnoldt at have Opmærksomheden henvendt paa Brigader v. d. Lühes Regiment, endte karakteristisk nok saaledes: »Eders Excellence maa være forvisset om, at Hs. Kongl. Majestæt sker herved en særdeles Velbehag, og at Eders Excellence gjør Deres Cour meget vel, om De herudi fyldestgjør Hs. Majestæts Interesser«.

Denne Ordre modtog General Arnoldt d. 19de s. M paa Moss, hvor han just befandt sig paa en Inspektionsreise. Det var den simpleste Sag af Verden at finde Karle af den forskrevne Længde. Men vanskeligere var det at finde et antageligt Paaskud, hvorved man kunde presse de norske Bøndergutter til at gaa i preussisk eller udenlandsk Tjeneste overhovedet. Paa samme Tid, som han henstillede til General Löwenørn, om det ikke var bedst »for det første for en maadelig Haandpenge at faa saadanne Folk hvervede til Fodgarden og Grenadererne, da de formodentlig lettere i Danmark mod en anselig Summa skulde lade sig persvadere at gaa til Preussen«, udfærdigede han dels fra Moss, dels fra Tønsberg de fornødne Befalinger til Regimentscheferne.

Det viste sig, at Generalen havde opfattet Forholdet ganske rigtigt. Det var paa denne Tid nok af dem, som vilde træde ind i kongelige Hestgarde i Kjøbenhavn; thi det ansaaes som en stor Ære. Derimod reiste der sig fuldt op af Vanskeligheder for Anhvervingen til preussisk Tjeneste, ikke mindst fra Regimentschefernes Side. I Slutningen af September Maaned var der fra enkelte af dem endnu ikke indkommet Svar paa Generalens Ordre. Andre havde vistnok expederet Sagen hurtigere fra sig, idet de erklærede, at de ei havde Mandskaber af det forlangte Maal blandt sine Undergivne. Dette var saaledes Tilfældet med Brigader von der Lühe af 2det vesterlenske Regiment; men da det kom til Stykket, viste det sig, at det ikke medførte Sandhed; det er lidet rimeligt, at han skulde være uvidende om, at Fløimændene i Major Richelieus Kompagni virkelig holdt sine gode tre Aen i Høide.

Først den 31te Oktober kunde General Arnoldt oversende en Extrakt af de Rapporter, som fra Regimenterne var indløbne til ham. Af Regimentscheferne vilde sex — deriblandt som sagt Brigader v. d. Lühe — ikke have noget med det preussiske Soldaterliebhaberi at gjøre, tre af dem indberettede kort og godt, »at de Karle, som under deres anfortroede Regimenter findes af den forlangte Høide, er Gaardebrugende og saaledes ei vel derfra kan mistes«, to af dem tilkjendegav, at der ved deres Regiment vistnok fandtes tre velvoxne Karle, men disse vilde ikke godvillig lade sig hverve, og andre to meldte, at de Karle af tre Sællandske Alens Høide, som fandtes ved deres Regimenter, ikke var at persvadere at antage fremmede Herrer's Tjeneste, medens de gjerne vilde træde ind i Kongens Garde i Kjøbenhavn.

Udfaldet var dog ikke saa slet endda. Oberst Rye havde uden nærmere Varsel indsendt til Christiania to Karle, Ole Haraldsson Green og Erik Andersson Gisslerud, der begge var villige til at gaa i Preussisk Tjeneste. Den sidstnævnte blev

kasseret af General Arnoldt; derimod blev den første, som manglede en Tomme paa tre Aen, og som forlangte Kapitulation paa 4 Aar og 100 Rigsdaler i Ilvernuugspeuge, anbefalet til Antagelse. Lidt høiere end denne var Peder Thorsen Honnremyr af Kaptein Scharnholz's Kompagni af Oberst Pien's Regiment; men han forlangte ogsaa 150 Rigsdaler i Haardpøenge, 4 Rigsdaler i maanedlig Løn og 6 Aars Kapitulation.

Blandt andre Karle, som der sees at have været Tale om at kommandere til at gaa i preussisk Tjeneste, nævnes af de søndenfeldske Skiløbere Østerdølen Audun Embretsson Sjøli, der havde den respektable Høide af 76 Tommer, samt Gjernmund Jørgensen Sæfreide og Krut Olsson Sunde af andet vesterlenske Regiment.

Anmærkninger.

1) Wilhelm Adolf tilbød, fortæller K. v. Weber, Fredrik Wilhelm I 30,000 Daler, for at han skulde holde Broderen i evigt Fængeskab.

2) K. von Weber, Aus vier Jahrhunderten, Neue Folge, Bd. II, S. 218, jfr. II. P. Giessing, Löwenorn S. 250.

3) Skrivelse fra Etatsraad Hagen til Löwenorn, dat. Kjøbenhavn 27de December 1723.

4) En og anden af Regimentscheferne var vel heller ikke synderlig gunstig stemt mod det preussiske Soldaterliekhaber. Chefen for det 2det Vesterlenske Regiment, Jakob Fredrik v. d. Løthe, som selv var en Tysker af Fødsel og som ialfald faa Aar tidligere fik et hæderligt Skudsmaal for paa god Embedsførelse, gav sig saaledes utilbørlig rum Tid med denne „Lukvireren“ og „Persvaderen“, og langt om længe afgiver han denne lakoniske Rapport: „Ved det mig anfortroede Regiment befindes 3 a 4 Karle af 3 Alen $\frac{1}{2}$ Kvarters Længde, men ingen af dem er at persvadere fremmed Krigstjeneste godvillig at antage, formedelst de er gifte og ikke gjerne vil forlade deres Gaardsbrug“. (2det vesterlenske Regiments Papirer).

5) Den Kapitulation, som var afsluttet med Underofficer Peder Bue var dateret d. 5. Juli 1724 og lod saaledes:

„Deres Kongl. Majestæts til Danmark og Norge pp. kommanderende Generaler udi Norge saa og Generalkrigskommissær sammensteds gjøre vitterligt, at eftersom nærværende Peder Bue sig godvillig haver engageret udi Deres Majestæt Kongen af Preussens Tjeneste som Grenader paa sex Aar, saa i Følge af vores allernaadigste Konges Ordre forsikres er meldte Peder Bue ved denne Kapitulations-Patent, at han ei alene skal nyde udi Kjøbenhavn, naar han der ankommer, de belovede Haandpænge 100 Rdl. mens endogsaa, naar han er meldt sex Aar under allerhoistbemeldte Hs. Majestæt Kongen af Preussens Grenader Korps ærlig tro og redelig haver udtjent, da igjen skjönt han ei selv længere godvillig vil tjene at blive forfæskediget“.

De fire andres Patenter var enslydende med dette.

6) H. P. Giessing, Löwenorn, S. 259.

7) F. Barfod i Folke I, 301 ff.

8) Wartensleben, Nachrichten von dem Geschlechts des Gr. v. Wartensleben (Berlin 1858) Bd. II, S. 111.

9) Se nærmere herom hos Chr. Brasch, Gamle Eier af Bregentved 466 ff.

Den fornemste Kilde til ovenstaaende lille Aftandling, der nærmest slutter sig som et Slags Anhang til Professor Dr. Danes Skildring „Nordnord og Danske i russisk Tjeneste“, har været Generalernes Journaler og Kopibøger samt Regimentspapirerne, der opbevares i Rigsarchivet.